

Степуріна С.О.

*к.е.н., доцент кафедри статистики та економічного прогнозування,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
(Україна)*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ КРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Становлення і розвиток вітчизняної ринкової економіки на фоні глобальної політичної та економічної кризи суттєво змінюють як зовнішнє, так і внутрішнє середовище функціонування підприємств будь-якого масштабу та організаційно-правової форми.

Слід зазначити, що з початку 90 рр. ХХ ст. економіка нашої країни зазнала фундаментальних змін різного характеру, що знайшло відображення на фінансовому стані більшості вітчизняних підприємств. Наприклад, за перше десятиліття ринкових реформ (1991-2000 рр.) в Україні спостерігалася стійка тенденція до збільшення кількості підприємств, що перебувають у кризовому стані та є фінансово нестійкими. Так, у 1993 р. збитковим було кожне дванадцять підприємство, у 1994 р. – кожне дев'яте, у 1995 – кожне п'яте, у 1996 – кожне третє, а в 1997 р. – кожен другий суб'єкт підприємницької діяльності працював збитково, їхня питома вага в загальній кількості підприємств склала у 1999 р. 55,7 %.

Аналіз даних рис. 1 дозволяє зробити висновок про те, що після різкого зниження кількості збиткових підприємств у 2000 р. на 20 %, протягом 2000-2002 рр. спостерігається стійка тенденція зростання їхньої частки в загальній кількості суб'єктів господарювання, пізніше, з 2002 по 2005 рр. також спостерігається тенденція до зниження. Однак за період із 2006 р. по 2010 рр. кількість збиткових підприємств знову поступову зростає. Це підтверджує висновок про низьку ефективність функціонування даних підприємств, що, у свою чергу, обумовлює їх слабку фінансову стійкість і неплатоспроможність, а також значний вплив макроекономічної кризи 2008-2009 рр., яка характеризується такими особливостями: за даними Держстату реальний ВВП України у 2008 р. виріс на 2,1%, інфляція склала 22,3%. За даними Мінфіну на кінець грудня 2008 р. сукупний державний (прямий) і гарантований державою борг України виріс до 24,121 млрд доларів, при цьому в гривневому еквіваленті сукупний державний борг виріс в 2008 р. в 2,1 рази, в основному через стрімку девальвацію національної валюти, в листопаді-грудні – на 94,1% [2, 3].

В Україні протягом 2010–2013 рр. частка прибуткових та збиткових підприємств не зазнавала істотних змін: 65 % становили прибуткові підприємства та 35 % – збиткові. Зазначене співвідношення зберігається також в розрізі великих, середніх та малих підприємств, лише в машинобудуванні

найвищий відсоток прибуткових великих підприємств (у 2010 р. – 73,6 %, а у 2013 р. – 69,6 %). У 2013 р. зменшилася кількість прибуткових підприємств за їх видами, за винятком

Рис. 1. Частка збиткових підприємств в економіці України в період з 1996 по 2016 рр.

малих підприємств загалом і в промисловості зокрема. В Україні у 2013 р., як і за весь аналізований період, позитивний фінансовий результат (сальдо) отримали тільки великі підприємства (8,14 млрд. грн.), тоді як середні та малі підприємства отримали негативне сальдо (відповідно 1,56 млрд. грн. та 29,42 млрд. грн.) [5].

Таким чином, фінансовий результат є одним з найважливіших показників, який не лише синтезує результати різних видів господарської діяльності підприємств, а й наочно відображає ефективність функціонування підприємств в трансформаційних умовах розвитку, в умовах стійкого масштабного впливу глобальних кризових явищ. В цьому зв'язку важливого значення набувають питання щодо прогнозування динаміки частки кризових підприємств в економічному просторі нашої країни у найближчі роки. Отриманий графік (рис. 2) демонструє, що показник частки збиткових підприємств має циклічний характер. Аналізуючи ці дані можна зробити висновок, що, хоча в цілому спостерігається загальна тенденція до зниження частки збиткових підприємств, але також чітко відстежується наявність циклів, що періодично повторюються.

У якості інструментарію прогнозування подібних рядів динаміки використовуються різні методи, наприклад, спектральний аналіз Фур'є з метою всебічного аналізу та прогнозування періодичної (циклічної) компоненти. Для досягнення поставленої мети в межах даного дослідження проведемо спектральний аналіз динамічного ряду в модулі Spectral Analysis ППП Statistica і виділимо основні піки та їх гармоніки.

Результати розкладання в ряд Фур'є наведено на рис. 3.

Як видно з отриманих результатів, 4 найбільш адекватних гармоніки мають період 20, 10, 6.7, та 5 років.

Рис. 2. Частка збиткових підприємств в економіці України в період з 1996 по 2016 рр. з лінією тренду

На періодограмі спостерігається явний пік, він же і максимальний, знаходиться на частоті, що дорівнює приблизно 0,1. Розширені результати представлені в формі таблиці (рис. 3). Параметр Frequency (частота) являє собою число циклів в одиницю часу (де кожне спостереження розглядається як таке, займає одиницю часу).

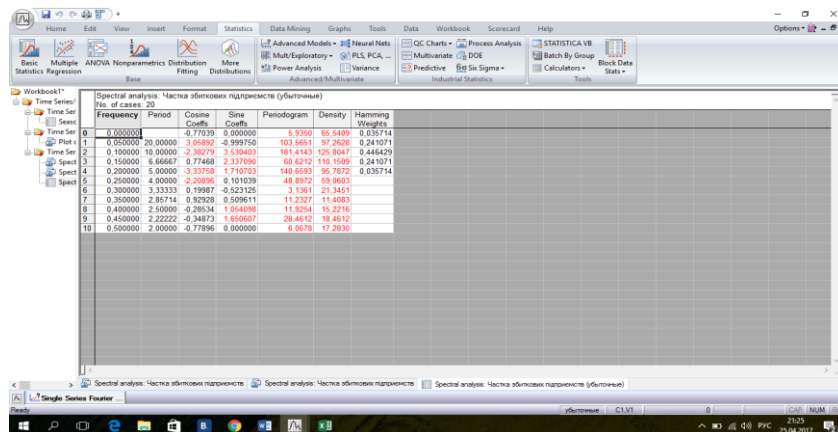

Рис. 3. Результати спектрального аналізу періодичної компоненти часового ряду

Для отримання оцінок спектральної щільності використовується згладжування періодограми, при якому також відбувається виключення випадкових флуктуацій. Для розглянутого динамічного ряду встановлено 5-точкове вікно Хеммінга, та отримано відповідний графік (рис. 4).

Таким чином, на підставі проведених досліджень отримані такі прогностичні результати щодо кількості збиткових підприємств: 2017 р. – 27,7%; 2018 р. – 37,2 %; 2019 р. – 35,3 %, 2020 р. – 34,3%.

Рис. 4. Періододіаграма та графік спектральної щільності

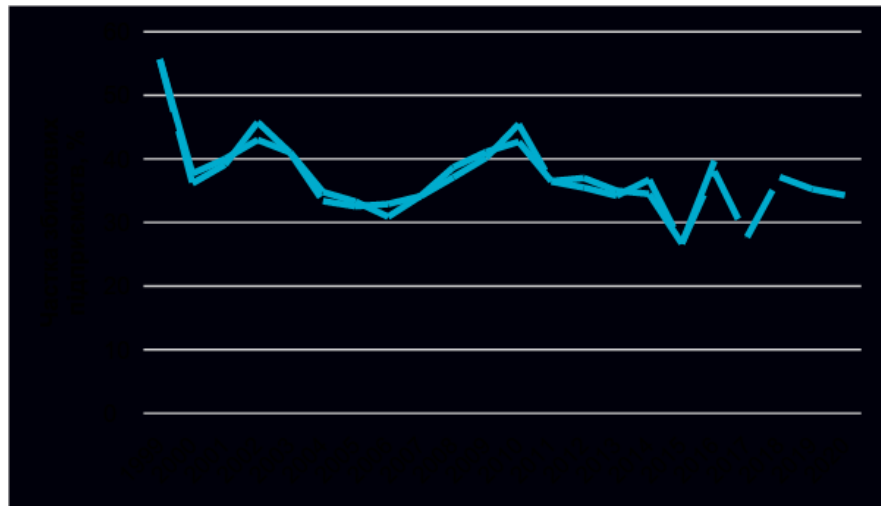

Рис. 5. Реальні, згладжені та прогностичні значення частки збиткових підприємств України на період з 2016 по 2020 рік

Список використаних джерел

1. Механізм санаційного управління підприємством: засади формування та моделі реалізації : монографія / В. С. Пономаренко, О. В. Раєвська, С. О. Степуріна; Харк. нац. екон. ун-т. - Х. : ІНЖЕК, 2009. - 304 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
4. Раєвська О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : Моногр. / О. В. Раєвська; Н.-д. центр індустр. пробл. розв. НАН України, Харк. нац. екон. ун-т. - Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. - 496 с. - Бібліогр.: с. 361-382. - укр.
5. Стан і тенденції розвитку великих, середніх та малих підприємств

реального сектору економіки України: порівняльний аналіз динаміки / Г. І. Кіндрацька, Ю. І. Кулиняк // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. – 2015. – № 815. – С. 51–62. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2015_815_10